

VAI TRÒ CỦA NHÂN DÂN TRONG BẢO VỆ NỀN TẢNG TƯ TƯỞNG CỦA ĐẢNG, ĐẤU TRANH PHẢN BÁC CÁC QUAN ĐIỂM SAI TRÁI, THÙ ĐỊCH

TRẦN VĂN PHÒNG^(*)

NGUYỄN THỊ THANH HUYỀN^(**)

Ngày nhận bài: 02/11/2024 Ngày thẩm định: 05/11/2024 Ngày duyệt đăng: 20/12/2024

Tóm tắt: Nhân dân có vai trò quan trọng trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Điều này thể hiện ở: nhân dân tin tưởng, ủng hộ, một lòng, một dạ đi theo Đảng, bảo vệ Đảng, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ những thành quả của sự nghiệp cách mạng; nhân dân giúp đỡ, trực tiếp tham gia bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng; nhân dân là cội nguồn sức mạnh; mỗi người dân là một chiến sĩ trong bảo vệ nền tảng tư tưởng; tinh thần yêu nước của nhân dân là sức mạnh vô song trong bảo vệ nền tảng tư tưởng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Bài viết phân tích vai trò của nhân dân trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch trong tình hình mới

Từ khóa: bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng; đấu tranh phản bác; nhân dân; vai trò

1 Nghị quyết số 35-NQ/TW ngày 22/10/2018 của Bộ Chính trị “về tăng cường bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch trong tình hình mới” nêu rõ, bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng là bảo vệ Đảng, Cương lĩnh chính trị, đường lối của Đảng; bảo vệ nhân dân, Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam; bảo vệ công cuộc đổi mới, công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế; bảo vệ lợi ích quốc gia, dân tộc; giữ gìn môi trường hòa bình, ổn định để phát triển đất nước. Để bảo vệ vững chắc nền tảng tư tưởng của Đảng,

đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch, phải thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp, trong đó, giải pháp quyết định là phát huy vai trò của nhân dân, dựa vào nhân dân. Vai trò của nhân dân trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch thể hiện ở **những điểm chủ yếu** sau:

Một là, nhân dân tin tưởng, ủng hộ, một lòng, một dạ đi theo Đảng, bảo vệ Đảng, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ những thành quả của sự nghiệp cách mạng. Kẻ thù tư tưởng của Đảng luôn tìm cách chia rẽ mối quan hệ gắn bó mật thiết giữa Đảng với nhân dân, làm giảm sút niềm tin, sự ủng hộ của nhân dân đối với Đảng. Chúng sử dụng mọi phương tiện, công cụ, thủ đoạn nhằm gây hoang mang, dao động trong nhân dân.

^(*) GS, TS, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

^(**) ThS, Trường Chính trị tỉnh Ninh Thuận

Bằng mọi thủ đoạn, chúng gây nhiễu thông tin, làm cho nhân dân hoang mang, dần dần dao động, từng bước mất niềm tin vào Đảng, vào sự nghiệp cách mạng do Đảng lãnh đạo, vào chế độ xã hội chủ nghĩa. Do vậy, cuộc đấu tranh tư tưởng thực chất là cuộc đấu tranh giành, giữ niềm tin của nhân dân đối với Đảng. Kẻ thù giành nhân dân bằng mọi chiêu trò dối trá, bần thiêu, ép buộc, mị dân, còn chúng ta giành, giữ, củng cố niềm tin của nhân dân đối với Đảng bằng chủ trương: lấy phục vụ nhân dân làm lẽ sống, lấy hạnh phúc của nhân dân làm niềm vui. Không phải ngẫu nhiên mà Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn: “Nhưng chính quyền ta là chính quyền dân chủ, bất kỳ việc to việc nhỏ đều phải dựa vào lực lượng của nhân dân để phụng sự lợi ích của nhân dân”⁽¹⁾. Đảng cũng khẳng định “Mọi chủ trương, chính sách phải thực sự xuất phát từ cuộc sống, nguyện vọng, quyền và lợi ích chính đáng của nhân dân, lấy hạnh phúc, ấm no của nhân dân làm mục tiêu phấn đấu”⁽²⁾. Chính việc phụng sự lợi ích của nhân dân mà nhân dân tin và đi theo Đảng, Nhà nước, từ đó, nhân dân bảo vệ Đảng, Nhà nước. Không phải ngẫu nhiên mà Đại hội lần thứ XIII của Đảng đã quán triệt sâu sắc quan điểm “trong mọi công việc của Đảng và Nhà nước, phải luôn quán triệt sâu sắc quan điểm “dân là gốc”; thật sự tin tưởng, tôn trọng và phát huy quyền làm chủ của nhân dân, kiên trì thực hiện phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”. Nhân dân là trung tâm, là chủ thể của công cuộc đổi mới, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”⁽³⁾. Đảng luôn yêu cầu “củng cố và tăng cường niềm tin của nhân dân đối với Đảng, Nhà nước, chế độ xã hội chủ nghĩa”⁽⁴⁾. Vì vậy, nhân dân tin tưởng, ủng hộ, một lòng, một dạ đi theo Đảng, bảo vệ Đảng, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ những thành quả của sự nghiệp cách mạng là yếu tố quyết định thành công trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch.

Hai là, nhân dân giúp đỡ, trực tiếp tham gia bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn: “Khi nhân dân giúp đỡ ta nhiều thì thành công nhiều, giúp đỡ ta ít thì thành công ít, giúp đỡ ta hoàn toàn thì thắng lợi hoàn toàn”⁽⁵⁾. Thực tiễn cũng chứng minh, không có sự giúp đỡ của nhân dân, nhiệm vụ cách mạng nói chung, nhiệm vụ bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch nói riêng khó mà hoàn thành. Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng chỉ rõ: “có lực lượng dân chúng việc to tát mấy, khó khăn mấy làm cũng được. Không có, thì việc gì làm cũng không xong. Dân chúng biết giải quyết nhiều vấn đề một cách giản đơn, mau chóng, đầy đủ, mà những người tài giỏi, những đoàn thể to lớn, nghĩ mãi không ra”⁽⁶⁾. Người hay so sánh “Mây mười vạn con mắt soi sáng, mây mười vạn lỗ tai nghe ngóng, thì bọn gian phi, côn đồ sẽ lòi mặt ra và sẽ phải cái tà quy chính dưới lực lượng to lớn của quần chúng”⁽⁷⁾. Trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch, nếu nhân dân không nghe theo kẻ xấu, không làm theo kẻ xấu xúi giục, một lòng, một dạ tin tưởng vào Đảng, vào chế độ, vào đường lối đổi mới thì không một kẻ thù tư tưởng nào có thể đạt được mục đích trong việc nói xấu, bôi nhọ, xuyên tạc Đảng, Nhà nước, chế độ xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

Ba là, nhân dân là cội nguồn sức mạnh trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, trong đó có bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Nhân dân là nguồn sức mạnh to lớn, là cơ sở vững chắc để đập tan mọi âm mưu, hành động chống phá Đảng, Nhà nước, sự nghiệp cách mạng của Đảng và nhân dân mà các thế lực thù địch, phản động và bọn tội phạm gây ra. Bởi lẽ, nhân dân có tai, mắt ở khắp nơi, biết rõ nơi kẻ thù ẩn náu, biết rõ những ai thực sự phục vụ nhân dân, ai mị dân, lừa dối dân. Chính nhân dân còn là cội nguồn

sản sinh ra sức mạnh của lực lượng chuyên trách thực hiện công tác bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Bởi vì, những lực lượng này cũng từ nhân dân mà ra, vì nhân dân mà phục vụ. Không phải chỉ có các biện pháp kỹ thuật, công nghệ, tiền của, mà điểm mấu chốt quan trọng quyết định tạo ra mọi sức mạnh của sự nghiệp bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch là sức mạnh của nhân dân. Hồ Chí Minh đã từng căn dặn: “Trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân. Trong thế giới không gì mạnh bằng lực lượng đoàn kết của nhân dân”⁽⁸⁾. Do vậy, “Cách làm là: dựa vào:/ Lực lượng của dân,/ Tinh thần của dân, để gây:/ Hạnh phúc cho dân”⁽⁹⁾.

Thế trận lòng dân, sức mạnh của nhân dân là nền tảng quan trọng nhất để bảo vệ vững chắc nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ trương của Đảng về đường lối nhân dân, dựa vào sức mạnh của nhân dân, tổ chức và giáo dục nhân dân, làm cho nhân dân hiểu rõ vị trí, vai trò của mình trong công tác bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch, không chỉ góp phần phát huy vai trò của nhân dân mà còn tăng cường, củng cố mối quan hệ mật thiết, gắn bó không thể tách rời giữa nhân dân với Đảng. Đồng thời, sức mạnh của quần chúng nhân dân cũng được nhân lên khi được giác ngộ, tập hợp, tổ chức trong các phong trào cách mạng. Trong đó, sức mạnh của nhân dân là gốc, cội nguồn sản sinh ra sức mạnh tổng hợp, là “lá chắn” trong sự nghiệp bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch.

Bốn là, mỗi người dân là một chiến sĩ bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Thực tiễn đã chứng minh nhân dân có sức mạnh vĩ đại trong sự nghiệp cách mạng. Khơi dậy tinh thần yêu nước, ý chí tự cường dân

tộc, sức mạnh cũng như khát vọng phát triển đất nước của toàn thể nhân dân tạo nên động lực và nguồn lực to lớn cho sự nghiệp bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Khi ấy, mỗi người dân sẽ là một chiến sĩ kiên cường trên mặt trận đó. Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã nhấn mạnh trong Báo cáo của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII về các Văn kiện trình Đại hội XIII của Đảng: “Đề cao vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân trong chiến lược phát triển đất nước”⁽¹⁰⁾. Đảng chủ trương phát huy tính tích cực chính trị - xã hội, quyền và trách nhiệm của nhân dân trong phát triển kinh tế, xã hội, bảo vệ môi trường, quản lý xã hội, xây dựng Đảng và hệ thống chính trị, trong đó có bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Đại hội lần thứ XIII của Đảng đề ra nhiệm vụ “xây dựng và phát huy mạnh mẽ “thế trận lòng dân” trong nền quốc phòng toàn dân và nền an ninh nhân dân; xây dựng và củng cố vững chắc thế trận quốc phòng toàn dân và thế trận an ninh nhân dân”⁽¹¹⁾; đồng thời, yêu cầu: “Đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức, trách nhiệm của toàn Đảng, toàn dân, toàn quân, của các cấp, các ngành, của mỗi cán bộ, đảng viên và người dân đối với nhiệm vụ tăng cường quốc phòng, an ninh, bảo vệ Tổ quốc”⁽¹²⁾. Đặc biệt, đối với xây dựng Đảng và hệ thống chính trị, Đảng yêu cầu việc đổi mới tổ chức và hoạt động của Quốc hội, Chính phủ, nền hành chính, nền tư pháp Việt Nam đều phải lấy phục vụ nhân dân làm trọng. Với công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng, Đại hội lần thứ XIII của Đảng nhấn mạnh phải thắt chặt hơn nữa mối quan hệ mật thiết giữa Đảng với nhân dân, dựa vào nhân dân để xây dựng Đảng: “Tổ chức có hiệu quả, thực chất việc nhân dân tham gia giám sát, đánh giá hiệu quả hoạt động của các tổ chức trong hệ thống chính trị; phẩm chất, năng lực của đội ngũ cán bộ, đảng viên. Lấy kết

quả công việc, sự hài lòng và tín nhiệm của nhân dân làm tiêu chí quan trọng để đánh giá chất lượng tổ chức bộ máy và chất lượng cán bộ, đảng viên⁽¹³⁾.

Năm là, tinh thần yêu nước của nhân dân là sức mạnh vô song trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Lòng yêu nước vừa là truyền thống quý báu, vừa là sức mạnh nội sinh, vừa là chất men thúc đẩy sự sáng tạo, tích cực, chủ động của nhân dân trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch một cách thiết thực, hiệu quả. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Dân ta có một lòng nồng nàn yêu nước. Đó là truyền thống quý báu của ta. Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả lũ bán nước và lũ cướp nước⁽¹⁴⁾. Lịch sử dân tộc đã chứng minh, khi cả dân tộc Việt Nam như một, với tất cả sức mạnh vật chất, sức mạnh văn hóa, tinh thần, dân tộc ta đã vượt qua mọi khó khăn, thử thách để đi đến thắng lợi vẻ vang. Trải qua mấy nghìn năm lịch sử, chủ nghĩa yêu nước, ý chí, khát vọng phát triển đã trở thành giá trị truyền thống tinh thần quý báu của dân tộc, là cơ sở để khơi dậy, phát huy sức mạnh tinh thần, ý chí quật cường, niềm tự hào, tự tin, sự nỗ lực của cả dân tộc trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, trong đó có bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng. Do đó, chủ nghĩa yêu nước, ý chí, khát vọng phát triển của dân tộc khi được phát huy càng trở thành một nguồn nội lực xã hội quan trọng cho sự nghiệp bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch.

2. Hiện nay, để phát huy vai trò của nhân dân, dựa vào nhân dân bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch, ***cần thực hiện một số giải pháp quan trọng*** sau:

Thứ nhất, nhận thức sâu sắc, quán triệt quan điểm của Đảng về vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, trong đó có bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch. Các cấp ủy, tổ chức đảng, hệ thống chính trị và mỗi cán bộ, đảng viên phải thật sự tin tưởng, tôn trọng và phát huy quyền làm chủ của nhân dân, kiên trì thực hiện phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”. Tuyên truyền, nâng cao nhận thức cho nhân dân, thiết thực củng cố và tăng cường niềm tin của nhân dân đối với Đảng, Nhà nước, đường lối đổi mới, chế độ xã hội chủ nghĩa.

Thứ hai, xây dựng Đảng và hệ thống chính trị thật sự trong sạch, vững mạnh, vì nhân dân phục vụ. Tiếp tục thực hiện hiệu quả chỉ đạo của Đảng trong Nghị quyết Đại hội lần thứ XIII: “Nâng cao tinh thần tự giác tu dưỡng, rèn luyện đạo đức của cán bộ, đảng viên. Đẩy mạnh giáo dục đạo đức cách mạng, thực hiện thường xuyên, sâu rộng, có hiệu quả việc học tập, làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh gắn với việc thực hiện các nhiệm vụ chính trị⁽¹⁵⁾ và “tập trung xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức có đủ phẩm chất, năng lực, uy tín, phục vụ nhân dân⁽¹⁶⁾. Quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh: “Việc gì lợi cho dân thì phải hết sức làm, việc gì hại cho dân ta phải hết sức tránh. Chúng ta phải yêu dân, kính dân thì dân mới yêu ta, kính ta⁽¹⁷⁾. Từ khi ra đời đến nay, Đảng ta luôn lấy phục vụ nhân dân làm mục tiêu phấn đấu. Do vậy, nhân dân luôn tin tưởng theo Đảng, phấn đấu xây dựng một nước Việt Nam hòa bình, thống nhất, độc lập, dân chủ, giàu mạnh, phồn vinh, văn minh, hạnh phúc. Chỉ có thật sự trong sạch, vững mạnh, Đảng, hệ thống chính trị mới có sức mạnh, mới tập hợp, lôi cuốn được nhân dân; mới làm cho các thế lực thù địch không thể lợi dụng, bôi xấu, xuyên tạc, lôi kéo nhân dân về phía họ.

Thứ ba, Đảng và Nhà nước phải làm tốt công tác chăm lo, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần cho nhân dân. Phải quán triệt quan điểm: “Mọi hoạt động của hệ thống chính trị, của cán bộ, đảng viên, công chức, viên chức phải phục vụ lợi ích của nhân dân. Giải quyết hài hòa các quan hệ lợi ích trong xã hội; bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của nhân dân; không ngừng cải thiện, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân”⁽¹⁸⁾. Có chính sách cụ thể chăm lo tới từng giai cấp, tầng lớp. Với giai cấp công nhân, phải “chăm lo đời sống vật chất, tinh thần, nhà ở và phúc lợi xã hội cho công nhân; bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của công nhân”⁽¹⁹⁾. Với giai cấp nông dân, tạo điều kiện để họ trở thành cư dân đô thị mà không dẫn đến di cư quy mô lớn. Có chính sách hợp lý để chuyển lao động nông thôn sang các ngành phi nông nghiệp, thực hiện thành công mô hình nông nghiệp sinh thái, nông thôn hiện đại và nông dân văn minh để nông dân một lòng đi theo Đảng và Nhà nước⁽²⁰⁾. Với tầng lớp trí thức, trọng dụng, đãi ngộ thỏa đáng đối với nhân tài, các nhà khoa học và công nghệ có trình độ cao; thật sự tôn trọng và tạo điều kiện nâng cao hiệu quả hoạt động tư vấn, phản biện của các chuyên gia, đội ngũ trí thức⁽²¹⁾. Với doanh nhân thì tôn vinh, khen thưởng kịp thời xứng đáng những doanh nhân có nhiều đóng góp cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc⁽²²⁾. Đồng thời, động viên cựu chiến binh, công an hưu trí phát huy bản chất, truyền thống “Bộ đội Cụ Hồ” và Công an nhân dân Việt Nam cách mạng trong xây dựng, bảo vệ Đảng, Nhà nước, nhân dân và chế độ xã hội chủ nghĩa, bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch; giúp nhau làm kinh tế, cải thiện đời sống. Đồng thời, “chú trọng nâng cao phúc lợi xã hội, an sinh xã hội, cố gắng bảo đảm những nhu cầu cơ bản, thiết yếu của nhân dân về nhà ở, đi lại, giáo dục, y tế, việc làm,...”⁽²³⁾.

Thứ tư, mỗi cán bộ, đảng viên phải gương mẫu, xứng đáng là niềm tin, tự hào, chỗ dựa của nhân dân. Mỗi cán bộ, đảng viên phải thực sự thực hiện tốt trách nhiệm cá nhân, trách nhiệm xã hội, trách nhiệm công dân, làm gương cho nhân dân trong cuộc sống hằng ngày. Phải thấm nhuần lời căn dặn của Chủ tịch Hồ Chí Minh: “Nói chung thì các dân tộc phương Đông đều giàu tình cảm, và đối với họ một tấm gương sống còn có giá trị hơn một trăm bài diễn văn tuyên truyền”⁽²⁴⁾; “Trước mặt quần chúng, không phải ta cứ viết lên trán chữ “cộng sản” mà ta được họ yêu mến. Quần chúng chỉ quý mến những người có tư cách, đạo đức. Muốn hướng dẫn nhân dân mình phải làm mực thước cho người ta bắt chước”⁽²⁵⁾.

Như vậy, phát huy vai trò của nhân dân trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch là trách nhiệm của toàn Đảng, trong đó trước hết là các cấp ủy, tổ chức đảng và mỗi cán bộ, đảng viên. Thực hiện tốt các giải pháp trên sẽ phát huy vai trò của nhân dân trong bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch trong tình hình mới □

(1) và (7) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.9, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.77 và 77

(2), (3), (4), (10), (11), (12), (13), (15), (16), (18), (19), (20), (21), (22) và (23) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, tr.28, 28, 27-28, 51, 157, 161, 192, 183, 178, 165-166, 166, 167, 167, 168 và 149

(5) và (14) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.7, Sđd, tr.270 và 38

(6) và (9) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.5, Sđd, tr.335 và 556

(8) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.10, Sđd, tr.453

(17) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.4, Sđd, tr.51

(24) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.1, Sđd, tr.284

(25) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.6, Sđd, tr.16